

ВІДПОВІДНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА ПРО МІСЦЕ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ СТАНДАРТАМ РАДИ ЄВРОПИ

Місцеве самоврядування є одним із фундаментальних принципів демократичної держави та важливою складовою системи публічної влади. Саме через органи місцевого самоврядування громадяни мають можливість безпосередньо брати участь у вирішенні питань місцевого значення, впливати на розвиток своїх громад та реалізовувати право на участь в управлінні державними справами. Ефективне функціонування місцевого самоврядування є показником рівня демократичності держави, розвитку громадянського суспільства та дотримання принципу народовладдя.

Рада Європи приділяє значну увагу розвитку місцевої демократії та формуванню єдиних стандартів організації місцевого самоврядування. Основним міжнародним документом у цій сфері є Європейська хартія місцевого самоврядування, прийнята у 1985 році. Вона визначає основні принципи діяльності органів місцевої влади, гарантії їхньої самостійності та механізми захисту прав територіальних громад.

Україна, ставши членом Ради Європи, взяла на себе зобов'язання привести національне законодавство у відповідність до європейських стандартів. Особливо важливим це питання стало після початку реформи децентралізації, яка передбачала передачу значної частини повноважень і фінансових ресурсів від центральної влади до територіальних громад. Тому аналіз відповідності українського законодавства стандартам Ради Європи є актуальним і має важливе практичне значення.

Європейська хартія місцевого самоврядування встановлює основні принципи організації місцевої влади, які повинні бути закріплені в національному законодавстві держав-членів Ради Європи. Одним із головних

принципів є право територіальних громад самостійно вирішувати значну частину питань місцевого значення. Це означає, що місцеве самоврядування повинно бути не формальним, а реальним механізмом управління.

Важливе значення має принцип автономії місцевого самоврядування. Органи місцевої влади повинні мати організаційну, адміністративну та фінансову самостійність. Вони повинні володіти достатніми ресурсами для виконання своїх функцій, а держава не повинна безпідставно втручатися у їхню діяльність.

Ще одним важливим стандартом є принцип субсидіарності. Його суть полягає в тому, що повноваження мають здійснюватися на найближчому до громадянина рівні. Центральна влада повинна передавати функції місцевим органам у тих випадках, коли вони можуть ефективно реалізовувати їх на місцях.

Хартія також гарантує право місцевих органів влади на судовий захист. Органи місцевого самоврядування повинні мати можливість звертатися до суду для захисту своїх повноважень та забезпечення дотримання принципу самостійності.

Крім того, Рада Європи наголошує на важливості демократичного формування органів місцевого самоврядування через вільні вибори, прозорості діяльності місцевої влади, участі населення у прийнятті рішень та відповідальності посадових осіб перед громадою.

Основи місцевого самоврядування в Україні визначені Конституцією України та Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні». Конституція України закріплює право територіальної громади самостійно вирішувати питання місцевого значення та визначає систему органів місцевого самоврядування.

Українське законодавство загалом відповідає базовим вимогам Європейської хартії місцевого самоврядування. В Україні існує система виборних органів місцевої влади — сільські, селищні, міські ради та їхні

голови обираються громадянами шляхом прямих виборів. Це відповідає принципу демократичного формування місцевої влади.

Законодавство також передбачає матеріальну та фінансову основу місцевого самоврядування. Територіальні громади мають право володіти комунальною власністю, формувати місцеві бюджети, встановлювати місцеві податки і збори в межах закону. Органи місцевого самоврядування можуть самостійно розпоряджатися фінансовими ресурсами для забезпечення потреб громади.

Важливим етапом розвитку місцевого самоврядування стала реформа децентралізації, яка розпочалася у 2014 році. Її основною метою було зміцнення територіальних громад та підвищення ефективності місцевої влади. У результаті реформи було створено об'єднані територіальні громади, розширено їхні повноваження та збільшено обсяг фінансових ресурсів, що залишаються на місцевому рівні.

Завдяки реформі громади отримали більше можливостей для розвитку інфраструктури, освіти, медицини, житлово-комунального господарства та інших сфер місцевого значення. Це стало важливим кроком до реалізації принципу субсидіарності, закріпленого у Європейській хартії місцевого самоврядування.

Попри значні позитивні зміни, українська система місцевого самоврядування все ще має певні проблеми та недоліки. Однією з основних проблем є недостатній рівень фінансової спроможності окремих територіальних громад. Не всі громади мають достатню економічну базу для ефективного виконання своїх повноважень. Особливо це стосується невеликих сільських громад, які значною мірою залежать від державних дотацій та субвенцій.

Також залишається проблема надмірного контролю з боку державної влади. Хоча законодавство гарантує самостійність місцевого самоврядування, на практиці органи центральної влади інколи втручаються у діяльність

місцевих органів. Це може обмежувати їхню автономію та суперечити принципам Європейської хартії.

Складною проблемою є і кадрове забезпечення органів місцевого самоврядування. Для ефективного управління громадами необхідні кваліфіковані спеціалісти, здатні працювати в умовах децентралізації та самостійного управління ресурсами. Проте у багатьох громадах спостерігається нестача професійних кадрів та недостатній рівень підготовки посадових осіб.

Окрему увагу слід приділити проблемі корупції та недостатньої прозорості у діяльності місцевих органів влади. Незважаючи на впровадження електронних сервісів і механізмів громадського контролю, випадки неефективного використання бюджетних коштів та зловживань владою все ще мають місце.

Важким випробуванням для системи місцевого самоврядування стала повномасштабна війна Росії проти України. В умовах воєнного стану частина повноважень місцевих органів тимчасово обмежується, а на окремих територіях створюються військові адміністрації. Значна кількість громад зазнала руйнувань, що ускладнює реалізацію місцевого самоврядування. Однак навіть у цих умовах місцеві органи влади продовжують виконувати важливі функції щодо забезпечення життєдіяльності населення.

Для подальшого наближення українського законодавства до стандартів Ради Європи необхідно продовжувати реформу децентралізації та зміцнювати фінансову основу територіальних громад. Важливо забезпечити стабільні джерела доходів місцевих бюджетів та створити умови для економічного розвитку громад.

Необхідним є також удосконалення механізмів державного контролю, щоб він не перетворювався на втручання у діяльність органів місцевого самоврядування. Контроль повинен здійснюватися лише в межах законності та відповідати принципам Європейської хартії. Важливе значення має підвищення професійного рівня посадових осіб місцевого самоврядування,

розвиток електронного урядування, забезпечення прозорості діяльності органів влади та посилення участі громадян у прийнятті рішень. Україна продовжує інтеграцію до європейського правового простору, тому розвиток місцевого самоврядування відповідно до стандартів Ради Європи є необхідною умовою зміцнення демократії та побудови правової держави.

Отже, українське законодавство про місцеве самоврядування значною мірою відповідає стандартам Ради Європи. Конституція України та спеціальне законодавство закріплюють основні принципи місцевої демократії, автономії територіальних громад, фінансової самостійності та виборності органів місцевої влади.

Важливим досягненням стала реформа децентралізації, яка сприяла зміцненню територіальних громад та розширенню їхніх повноважень. Водночас існують певні проблеми, пов'язані з фінансовою нерівністю громад, надмірним державним контролем, кадровими труднощами та наслідками воєнного стану.

Подальший розвиток місцевого самоврядування в Україні має здійснюватися з урахуванням європейських стандартів і рекомендацій Ради Європи. Це сприятиме розвитку демократії, ефективному управлінню на місцях та зміцненню правової держави.

Література:

1. Батанов О. В. Місцеве самоврядування в Україні: теорія та практика : монографія. Київ : Юридична думка, 2020. 432 с.
2. Європейська хартія місцевого самоврядування від 15 жовт. 1985 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036.
3. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
4. Кравченко В. В. Конституційне право України : підручник. Київ : Алерта, 2021. 592 с.
5. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 трав. 1997 р. № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>.

6. Чудик Н.О., Мудрак Р.М. Імплементція принципів Європейської хартії місцевого самоврядування у вітчизняну систему місцевого самоврядування. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. 2013. Випуск 23, том 1. С. 148-151

7. Шаповал В. М. Конституційне право України : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 2020. 548 с.